

# **Accountantsrapport 2012**

**Stichting Apenheul**

**Apeldoorn**



## Inhoud

<b>Accountantsrapport</b>	<b>2</b>
Opdracht	3
Algemeen	4
Resultaat	5
Financiële positie	10
Fiscale positie	11
<b>Bijlage: Financieel verslag</b>	<b>13</b>
<b>Jaarverslag 2012 van de directie</b>	<b>14</b>
<b>Jaarrekening</b>	<b>20</b>
Geconsolideerde balans per 31 december 2012	21
Geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2012	23
Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2012	24
Toelichting op de geconsolideerde balans en winst-en-verliesrekening	25
Balans per 31 december 2012	40
Winst-en-verliesrekening over 2012	42
Toelichting op de balans en winst-en-verliesrekening	43
<b>Overige gegevens</b>	<b>44</b>
Voorstel winstbestemming	45
Controleverklaring	46
<b>Bijlagen</b>	<b>48</b>
Winst-en-verliesrekening over 2012 en 2011	49
Winst-en-verliesrekening per afdeling	50



## Accountantsrapport



Stichting Apenheul  
t.a.v. de directie en de Raad van Toezicht  
Postbus 97  
7300 AB APELDOORN

11 juni 2013

Referentie: JB/30122212/hbh/vg

Geachte heren,

## Opdracht

In overeenstemming met hetgeen daaromtrent is opgenomen in onze opdrachtbrief d.d. 18 oktober 2012, hebben wij de jaarrekening 2012 van Stichting Apenheul te Apeldoorn gecontroleerd. De controle heeft tot doel het uitbrengen van een onafhankelijk oordeel over de jaarrekening alsmede over het verenigbaar zijn van jaarverslag en overige gegevens met deze jaarrekening.

De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van de directie en de Raad van Toezicht van de Stichting. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken. Wij hebben de controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht.

Als bijlage bij dit accountantsrapport hebben wij een kopie van de door ons gecontroleerde jaarrekening toegevoegd, waarbij wij een controleverklaring hebben afgegeven d.d. 11 juni 2013.

Tevens hebben wij een kopie toegevoegd van de overige gegevens inclusief de daarin begrepen controleverklaring.

---

*PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Zuiderzeelaan 53, 8017 JV Zwolle, Postbus 513, 8000 AM Zwolle  
T: 088 792 00 38, F: 088 792 94 61, [www.pwc.nl](http://www.pwc.nl)*

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op [www.pwc.nl](http://www.pwc.nl) treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.



## **Algemeen**

### **1 Vaststelling jaarrekening 2011**

De bestuursvergadering heeft de jaarrekening 2011, zoals opgenomen in het door PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. uitgebrachte rapport d.d. 3 juli 2012, ongewijzigd vastgesteld.

### **2 Consolidatie**

Met ingang van 2009 is de jaarrekening van de Stichting WereldNatuurhuis opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening van Stichting Apenheul. De Stichting WereldNatuurhuis is opgericht op 3 februari 2009. In de Stichting WereldNatuurhuis is een nieuw gebouw gerealiseerd. Medio 2010 heeft de oplevering hiervan plaatsgevonden.

### **3 Resultaat 2012**

Over het boekjaar 2012 werd geconsolideerd een nettowinst behaald van € 713.903 (2011: € 964.925 positief). Dit bedrag is, onder aftrek van een bijdrage aan APCT ad € 62.000, conform hetgeen daaromtrent in de statuten is vermeld, ten gunste van de overige reserves gebracht.

### **4 Mutaties Gaiapark B.V.**

In 2012 is het belang in Gaiapark B.V. ongewijzigd gebleven (19,94%).

In 2007 heeft deze deelneming haar onroerend goed geherwaardeerd met € 2.615.798. Als gevolg van afwijkende waarderingsgrondslagen tussen Gaiapark B.V. en Stichting Apenheul wordt deze herwaardering niet opgenomen in de waardering van de deelneming.

## Resultaat

### 1 Vergelijking geconsolideerde winst-en-verliesrekening 2012 en 2011

	Begroting 2012*)	2012	2011
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
<b>Netto-omzet</b>			
Dierenpark	6.121	5.883	5.976
Horeca en St@art	2.485	2.622	2.306
Souvenirshop	723	638	609
WereldNatuurhuis (incl. huur Apenheul)	0	471	444
	<b>9.329</b>	<b>9.614</b>	<b>9.335</b>
Diverse opbrengsten	0	0	54
	<b>9.329</b>	<b>9.614</b>	<b>9.389</b>
Kosten dierverzorging	171	174	189
Kostprijs van de omzet Horeca en St@art	783	811	699
Kostprijs van de omzet Souvenirshop	289	254	238
	<b>1.243</b>	<b>1.239</b>	<b>1.126</b>
<b>Bruto-omzetresultaat</b>	<b>8.086</b>	<b>8.375</b>	<b>8.263</b>
Personeelskosten	3.865	4.221	3.653
Huisvestingskosten (inclusief huur WereldNatuurhuis)	1.027	1.082	1.085
Algemene kosten en beheerskosten	1.199	879	832
	<b>6.091</b>	<b>6.182</b>	<b>5.570</b>
Afschrijvingen materiële vaste activa	1.014	1.148	1.136
Bijzondere waardevermindering	0	0	81
	<b>7.105</b>	<b>7.330</b>	<b>6.787</b>
<b>Bedrijfsresultaat</b>	<b>981</b>	<b>1.045</b>	<b>1.476</b>
Rentebaten en -lasten	(77)	(365)	(407)
Resultaat deelneming	0	10	(74)
	<b>904</b>	<b>690</b>	<b>995</b>
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening	904	690	995
Vennootschapsbelasting	(55)	24	(30)
	<b>849</b>	<b>714</b>	<b>965</b>

\*) Apenheul enkelvoudig

## 2 Vergelijking uitkomsten 2012 en 2011 per exploitatie

Het nettoresultaat ad € 713.903 (2011: € 964.925) kan als volgt nader worden geanalyseerd:

	<b>Uitkomst 2012</b>	<b>Uitkomst 2011</b>
	x € 1.000	x € 1.000
a. Dierenpark	607	1.005
b. Horeca en St@art	360	325
c. Souvenirshop	182	168
d. Stichting WereldNatuurhuis	(435)	(533)
	<u>714</u>	<u>965</u>

	<b>Uitkomst 2012</b>		<b>Uitkomst 2011</b>	
	x € 1.000	%	x € 1.000	%
Netto-omzet	5.883		5.977	
Diverse opbrengsten	0		54	
	<u>5.883</u>	100,0	<u>6.031</u>	100,0
Kosten dierverzorging	174	3,0	189	3,1
Bruto-omzetresultaat	<u>5.709</u>	97,0	<u>5.842</u>	96,9
Personeelskosten	3.347	56,9	2.914	48,3
Huisvestingskosten	522	8,9	536	8,9
Algemene kosten en beheerskosten	583	9,9	599	10,0
Interne eliminatie	(175)	(3,0)	(172)	(2,9)
	<u>4.277</u>	72,7	<u>3.877</u>	64,3
Afschrijvingen materiële vaste activa	789	13,4	800	13,3
	<u>5.066</u>	86,1	<u>4.677</u>	77,6
Bedrijfsresultaat	<u>643</u>	10,9	<u>1.165</u>	19,3
Rentelasten	(46)		(86)	
Resultaat deelneming	10		(74)	
Nettoresultaat	<u>607</u>		<u>1.005</u>	

b. Horeca en St@art

	Uitkomst 2012		Uitkomst 2011	
	x € 1.000	%	x € 1.000	%
Netto-omzet	2.622	100,0	2.305	100,0
Inkoopwaarde van de omzet	811	30,9	699	30,3
<b>Bruto-omzetresultaat</b>	<b>1.811</b>	<b>69,1</b>	<b>1.606</b>	<b>69,7</b>
Personeelskosten	778	29,7	659	28,6
(Doorbelaste) huisvestingskosten	394	15,0	349	15,1
(Doorbelaste) algemene kosten en beheerskosten	281	10,7	218	9,5
Interne eliminatie	(137)	(5,2)	(116)	(5,0)
	1.316	50,2	1.110	48,2
Afschrijvingen materiële vaste activa	200	7,6	179	7,8
	1.516	57,8	1.289	56,0
<b>Bedrijfsresultaat</b>	<b>295</b>	<b>11,3</b>	<b>317</b>	<b>13,7</b>
(Doorbelaste) rentelasten	(4)		(7)	
	291		310	
Belasting	69		15	
	360		325	



c. Souvenirshop

	Uitkomst 2012		Uitkomst 2011	
	x € 1.000	%	x € 1.000	%
Netto-omzet	638	100,0	609	100,0
Inkoopwaarde van de omzet	254	39,8	238	39,1
<b>Bruto-omzetresultaat</b>	<b>384</b>	<b>60,2</b>	<b>371</b>	<b>60,9</b>
Personeelskosten	96	15,1	80	13,1
(Doorbelaste) huisvestingskosten	16	2,5	34	5,6
(Doorbelaste) algemene kosten en beheerskosten	14	2,2	14	2,3
Afschrijvingen materiële vaste activa	126	19,8	128	21,0
	30	4,7	28	4,6
	<b>156</b>	<b>24,5</b>	<b>156</b>	<b>25,6</b>
<b>Bedrijfsresultaat</b>	<b>228</b>	<b>35,7</b>	<b>215</b>	<b>35,3</b>
(Doorbelaste) rentelasten	(1)		(1)	
Vennootschapsbelasting boekjaar	227		214	
	(45)		(46)	
<b>Nettoresultaat</b>	<b>182</b>		<b>168</b>	

d. Stichting WereldNatuurhuis

	Uitkomst 2012		Uitkomst 2011	
	x € 1.000	%	x € 1.000	%
Netto-omzet	471	100,0	444	100,0
Interne eliminatie	(312)	(66,2)	(288)	(64,9)
<b>Bruto-omzetresultaat</b>	<b>159</b>	<b>33,8</b>	<b>156</b>	<b>35,1</b>
Huisvestingskosten	150	31,8	166	37,4
Afschrijvingen materiële vaste activa	129	27,5	129	29,1
Bijzondere waardevermindering materiële vaste activa	0	0,0	81	18,2
	<b>279</b>	<b>59,3</b>	<b>376</b>	<b>84,7</b>
<b>Bedrijfsresultaat</b>	<b>(120)</b>	<b>(25,5)</b>	<b>(220)</b>	<b>(49,6)</b>
Rentelasten	(315)		(313)	
<b>Nettoresultaat</b>	<b>(435)</b>		<b>(533)</b>	

## Financiële positie

Aan de hand van de in de jaarrekening opgenomen balans kan de vermogensstructuur als volgt worden weergegeven (bedragen x 1.000):

	2012		2011	
	€	%	€	%
<b>Vastgelegde middelen</b>				
Materiële vaste activa	11.940	87,2	12.233	91,9
Financiële vaste activa	1.951	14,2	1.941	14,7
	<u>13.891</u>	<u>101,4</u>	<u>14.174</u>	<u>106,6</u>
<b>Vlottende activa</b>				
Vorraden	60	0,4	71	0,5
Vorderingen	226	1,5	221	1,7
Liquide middelen	976	7,1	86	0,6
	<u>1.262</u>	<u>9,0</u>	<u>378</u>	<u>2,8</u>
Kortlopende schulden	(1.433)	(10,4)	(1.244)	(9,4)
<b>Werkkapitaal</b>	<u>(171)</u>	<u>(1,4)</u>	<u>(866)</u>	<u>(6,6)</u>
<b>Totaal werkzaam vermogen</b>	<u>13.720</u>	<u>100,0</u>	<u>13.308</u>	<u>100,0</u>
Dit wordt gefinancierd met:				
Eigen vermogen	6.594	48,0	5.942	44,7
Voorzieningen	91	0,6	191	1,4
Langlopende schulden	7.035	51,4	7.175	53,9
	<u>13.720</u>	<u>100,0</u>	<u>13.308</u>	<u>100,0</u>

Uit bovenstaande opstelling blijkt dat het werkkapitaal met € 695.000 is toegenomen.

Volledigheidshalve merken wij op dat onder kortlopende schulden € 308.071 (2011: € 252.452) is opgenomen inzake een schuld in rekening-courant aan Stichting Apenheul Primate Conservation Trust te Apeldoorn.

Door de bankier is een krediet in rekening-courant ter beschikking gesteld van € 1.250.000 en een seizoenskrediet van € 1.350.000. Per 31 december 2012 is onder deze faciliteit € nihil opgenomen.

De mutatie van het werkkapitaal kan als volgt worden geanalyseerd (bedragen x € 1.000):

	2012	2011
<b>Herkomst der middelen</b>		
Nettoresultaat	714	965
Afschrijvingen en bijzondere waardevermindering materiële vaste activa	1.151	1.218
Cashflow	1.865	2.183
Mutatie voorzieningen	(100)	(199)
	1.765	1.984
<b>Besteding der middelen</b>		
Investerings materiële vaste activa	858	646
Mutatie deelneming	10	(74)
Mutatie langlopende schulden	140	(87)
Bijdrage APCT uit resultaat 2011	62	48
	1.070	533
<b>Mutatie werkkapitaal</b>	<b>695</b>	<b>1.451</b>

## Fiscale positie

De exploitatie van de souvenirshop is belast met vennootschapsbelasting.  
De resultaten uit dierenpark en het restaurant zijn onbelast.

### 1 Belastbaar bedrag

Het belastbaar bedrag over 2012 kan als volgt worden berekend:

	€
Resultaat vóór vennootschapsbelasting souvenirshop en St@art	137.539
Huur gebouw de St@art	(137.329)
	210
Fiscale lagere afschrijvingen gebouwen souvenirshop:	11.900
Belastbaar bedrag	12.110

De hierover verschuldigde vennootschapsbelasting bedraagt € 2.422.

## 2 Voorziening latente belastingverplichting

De voorziening latente belastingverplichtingen is gevormd voor verschillen in de waardering van de souvenirshop als gevolg van het toepassen van de herinvesteringsreserve. De waardering is geschied tegen de voor 2012 geldende belastingtarieven.

De latente belastingverplichting bedraagt per 31 december 2012 € 7.996.  
Het verloop van de voorziening is als volgt:

	€
Stand per 1 januari 2012	10.376
Af: vrijval 2012	(2.380)
	<hr/>
Stand per 31 december 2012	7.996
	<hr/>

## 3 Vennootschapsbelasting – winst-en-verliesrekening

	€
Vennootschapsbelasting boekjaar	2.422
Vennootschapsbelasting voorgaande jaren	(23.386)
Vrijval voorziening latente belastingverplichting	(2.380)
	<hr/>
Per saldo - bate	23.344
	<hr/>

## 4 Vennootschapsbelasting – balans

	Belastingjaar			
	Totaal	2012	2011	2010
	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2012 - te vorderen	27.160	0	6.627	20.533
Betaald in boekjaar	24.132	35.269	9.366	(20.503)
Correcties oude jaren	23.386	0	23.416	(30)
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	74.678	35.269	39.409	0
Verschuldigd over boekjaar	(2.422)	(2.422)	0	0
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Stand per 31 december – te vorderen	72.256	32.847	39.409	0
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>

Hoogachtend,  
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.



J.S. Boom RA  
Partner



## **Bijlage: Financieel verslag**



## Jaarverslag 2012 van de directie

### 1 Algemeen

#### Statutaire Doelstelling

Stichting Apenheul heeft ten doel natuurbeschermingseducatie en soortenbehoud (d.w.z. behoud van bedreigde diersoorten en hun leefgebieden) door middel van het beheer en de exploitatie van een dierenpark met als specialiteit primaten.

#### Activiteiten

De stichting exploiteert het apenpark Apenheul te Apeldoorn, dat zich voornamelijk richt op dagbezoekers en seizoenkaarthouders afkomstig uit Apeldoorn, de verblijfsrecreatie op de Veluwe en uit andere delen van Nederland. Daarnaast worden internationale toeristen aangetrokken.

#### Juridische Structuur

Stichting Apenheul is een stichting met ideële doelstellingen. Het bestuur wordt gevormd door een directie, bestaande uit de algemeen directeur (tevens statutair bestuurder) en de zoölogisch directeur. De Raad van Toezicht ziet toe op het beleid en de uitvoering. De gemeente Apeldoorn heeft het recht om voor benoeming voorgedragen leden van de Raad van Toezicht goed te keuren dan wel af te wijzen.

#### Interne organisatie

De dagelijkse leiding ligt bij de directie. De algemeen directeur (C.E. de Ruiter) is eindverantwoordelijk voor de gehele bedrijfsvoering. De verantwoordelijkheid voor afdelingen is binnen de directie verdeeld. De algemeen directeur stuurt de volgende afdelingen aan: Operationele Zaken (Horeca, Shop, Kassa's, Bezoekersservice en Parkdienst), Financial Management & Control, Personeel & Organisatie, Marketing/Communicatie/PR, Vormgeving, Sales en Receptie. Hij is tevens directeur van Stichting WereldNatuurhuis. De zoölogisch directeur (F.E. Rietkerk) stuurt de volgende afdelingen aan: Dierverzorging, Technische Dienst en Educatie. Hij is tevens verantwoordelijk voor de organisatie van vrijwillige gidsen en is directeur van Apenheul Primate Conservation Trust (in communicatie Apenheul Natuurbehouds Fonds genoemd).

De directie overlegt (minimaal) maandelijks met het MT+. In deze vergadering vindt in feite de besluitvorming m.b.t. de aansturing van de organisatie plaats. Het MT bestaat naast de directie uit het hoofd Operationele Zaken (E. Cheizoo) en de Manager Marketing & Communicatie (S. Fledderus). Het MT heeft de operationele verantwoordelijkheid voor het bedrijf. In de MT+ vergadering wordt dit team uitgebreid met het hoofd Financial Management & Control (V. Mommersteeg) en het Hoofd Personeel & Organisatie (R. Knijn-vd Drift). Zij adviseren het MT.

Stichting Apenheul heeft een Ondernemingsraad, bestaande uit vijf gekozen leden. Gemiddeld over het verslagjaar had Stichting Apenheul 99,4 fte aan arbeidsplaatsen.

#### Deelneming

Stichting Apenheul houdt een deelneming van 19,94% in Gaiapark, een educatief/thematisch dierenpark in Kerkrade. Apenheul levert een commissaris (C. Hage; voorzitter van de RvC Gaiapark én van de RvT Apenheul). RvT-lid P. van der Net vertegenwoordigt Stichting Apenheul als aandeelhouder in de AvA. GaiaPark B.V. boekte in haar zevende exploitatiejaar (2012) een winst na belastingen van € 51.802.



### **Gevoerde Beleid**

Het beleid van Stichting Apenheul was er in het verslagjaar onverminderd op gericht voldoende bezoekers te trekken om een gezonde financiële positie te behouden, en deze bezoekers – in het kader van de Stichtingsdoelstellingen – een aangenaam en hoogwaardig “dagje dierentuin” te bieden, met goede natuur- en duurzaamheidseducatieve aspecten om liefde voor de natuur bij de parkgasten te vergroten.

## **2 Financiële Informatie**

### **Ontwikkelingen gedurende het boekjaar**

Apenheul kan zeer tevreden zijn over het aantal bezoekers in 2012. Met 487.000 daggasten in 2012 werd een groei van 9% gerealiseerd t.o.v. het sterke 2011. De markt (het totaal aantal dierentuinbezoeken in Nederland) kromp met 1%, dus Apenheul groeide tegen de trend in. Het aantal verkochte seizoenkaarten bedroeg 17.500. Al met al groeide het aantal bezoeken van 474.000 naar 541.000 (+14%). Met dit aantal zijn we weer terug op het niveau van onze recordjaren eind jaren '90.

Apenheul heeft in 2012 dus een heel goed jaar gehad. De onderscheidende positionering, de weer verder toegenomen dierbeleving en de opvallende en creatieve communicatie worden duidelijk gewaardeerd door de nieuwe en bestaande parkgasten. De waardering voor het park is verder toegenomen naar een 8,3.

De druk op de bezoekersaantallen in de markt in combinatie met de krappe economische omstandigheden voor consumenten hebben wel duidelijk invloed op de bestedingen. De gemiddelde entreeprijs staat onder druk als gevolg van de toegenomen concurrentie op actieprijzen en de bestedingen per bezoeker in het park groeien niet (horeca) of krimpen (shop).

De zakelijke markt ontwikkelt zich ook prima verder. De locaties De St@art en Kambizuri zijn populair en Apenheul realiseerde er een omzetgroei van ruim 30% naar zo'n 8% van onze totale omzet. Na ruim twee jaar zien we dat er nu ook veel herhaalboekingen komen, wat een goed teken is voor de tevredenheid over de locaties. Een belangrijke stap voor de zakelijke verhuur is de toekenning van de Greenkey Gold. De Greenkey is een internationaal keurmerk, dat wordt toegekend aan bedrijven in de vrijetijdssector (parken, hotels, campings etc) die duurzaamheidsprincipes onderschrijven en incorporeren in hun manier van werken. Apenheul behaalde de hoogste status, Gold. Dat kon natuurlijk ook eigenlijk niet anders bij een stichting die zich met hart en ziel inzet voor apen en hun natuurlijke leefgebieden, maar toch... Ook op zo'n erkenning mogen we trots zijn. Voor de zakelijke markt is zo'n onafhankelijk keurmerk als bewijs van duurzaamheid van belang.

Gedurende het verslagjaar werd door stichting Apenheul voor in totaal € 858.000 geïnvesteerd. Dit bedrag is verdeeld over een groot aantal kleinere projecten. De dierbeleving is verder geïntensiveerd o.a. op het Apenboompad waar een doorloopverblijf voor nachtapen is gerealiseerd. Er zijn ook andere zaken gerealiseerd die de beleving van de bezoekers vergroten. Zo zijn de fotokioskjes waar gasten “met apen” op de foto kunnen heel populair. De foto's kunnen vervolgens worden gedeeld op Facebook of worden gemaaild. Ook de horecavoorzieningen zijn aantrekkelijker gemaakt, met name het populaire koffiepunt Lazy Monkey.

De belangrijkste ontwikkelingen in de diercollectie betroffen het gewijzigde soortenbestand op het Apenboompad. De groep gebilde doodshoofdapen maakte in 2012 plaats voor rode brulapen, witgezichtsaki's, keizertamarins, springtamarins, kuifseriema's en de al eerder genoemde doeroecoeli's. Uit Engeland arriveerden drie l'Hoests meerkatten die de gorilla's gezelschap gaan houden op het Gorilla Eiland, en een paartje koesimanses die de plaats hebben ingenomen van de vosmangoesten. Ook moesten we afscheid nemen van twee Apenheul karakters: orang oetan man Karl, ruim de 50 gepasseerd, overleed in het vroege voorjaar, en reuzenmierenerter Rafaello stierf aan een darmverstopping. Voor Karl hebben we reeds een opvolger. Rafello zal niet worden vervangen.





De belangrijkste succesfactoren blijven duidelijk de toegenomen park- en in het bijzonder dierbeleving en de kwaliteit en het enthousiasme van onze medewerkers. De loslopende apen, de sfeer in het park, de goede kwaliteit van de horeca, maar ook de gastvrijheid en het gevoel van welkom zijn. Al met al genoeg redenen voor mensen om Apenheul bij vrienden en familie aan te bevelen. En die mond-tot-mondreclame is de meest geloofwaardige en dus effectieve reclame die we kunnen hebben.

Apenheul stond in 2012 goed in de belangstelling. In het voorjaar participeerden we met vier andere parken in het tv-programma Drukke in de Dierentuin op SBS6 met een dagelijkse soap rond onze doodshoofdaapjes. Dat dit werd bekeken en gewaardeerd werd al snel duidelijk. Dagelijks kwamen er vragen waar de hoofdrolspelers te vinden waren. De zomer begon met een geslaagde poging een record te vestigen voor het grootste verjaardagsfeest in het befaamde Guinness Book. In de zomer had Apenheul een prachtige, opvallende landelijke billboard campagne. Onze gorillapeuters en doodshoofdaapjes wisten de aandacht te trekken en kennelijk te charmeren.

In de tweede helft van het jaar viel Apenheul nog een aantal mooie onderscheidingen ten deel. In augustus passeerde Apenheul met vlag en wimpel de inspecties van EAZA, de Europese dierentuinorganisatie waar Apenheul lid van is, en van de NVD, de Nederlandse Vereniging van Dierentuinen. Bij deze inspecties wordt vooral gelet op dierenwelzijn, het niveau van verzorging, ontwerp en onderhoud van dierverblijven, veiligheid voor mens en dier, kwaliteit van de organisatie en de bijdrage die een park levert aan coöperatieve fokprogramma's en andere overkoepelende structuren. Dit was bij Apenheul allemaal dik voor elkaar – een mooie pluim op onze hoed. Vervolgens werd Apenheul in oktober gekozen tot het op-één-na leukste dierenpark bij de Zoo Awards. Deze awards worden toegekend op basis van een beoordeling van mensen die in het afgelopen jaar dierenparken hebben bezocht, een publieksprijs dus. We wisten al dat we op de goede weg waren, maar een stijging van de 7<sup>e</sup> naar de 2<sup>e</sup> plek was wel een heel bijzonder resultaat. Onze gasten waarderen dus ons bezoek in zijn totaliteit zeer en vinden dit onderscheidend: de apen, de voederpresentaties, het prachtige groen, maar ook de ontvangst en de horeca. Daar kunnen we dus met zijn allen trots op zijn! En ten slotte volgde ook dus de eerder genoemde toekenning van de Green Key Gold.

### **Omzet en resultaat**

De bezoekersaantallen in 2012 overtroffen de begroting met 7%. De omzet uit het park bleef echter nagenoeg gelijk. De vergroting van de omzet in horeca en shop was nodig om de gemiddeld lagere entreprijs (door het grote succes van een aantal promoties) te compenseren. De omzettoename op de zakelijke markt zorgde dat de totale omzet van Apenheul toch licht steeg; met 2,2% t.o.v. 2011 naar € 9.143.000.

De werkelijke entree-omzet bedroeg € 5.883.000, terwijl € 6.121.000 was begroot. De entreprijs per persoon was lager door een groter aandeel van de grote promotionele activiteiten. Apenheul werkte in 2012 samen met C1000, de Nationale Postcode Loterij, de BankGiro Loterij, de Vriendenloterij en Vakantieveilingen.

Met € 2.622.000 lag de (bruto-)omzet van de horeca (inclusief zakelijk) wel hoger dan begroot (€ 2.485.000), die van de Souvenirshop bleef achter (€ 638.000 werkelijk versus € 723.000 begroot). De bestedingen per persoon in horeca en souvenirshop bleven achter bij de begroting. Net als vorig jaar blijkt, dat de bezoekersaantallen de voornaamste drijver zijn van de omzet.

In 2012 was de kostenkant overall goed onder controle. Er was al voorzien dat op een aantal posten de kosten fors zouden stijgen ten opzicht van 2011, maar er waren wel verschuivingen in de daadwerkelijke kosten ten opzichte van de begroting. Vooral de loonkosten vielen hoger uit. Hier liggen twee MT-beslissingen aan ten grondslag. Overall zijn de kosten niet over de begroting gegaan. De gecontinueerde samenwerking met Randstad Inhouse Services voor inhuur van het flexibele personeel en met inkoopbureau Value2Source helpen ons scherp op de kosten te sturen. Al met al lag het resultaat na belastingen met € 714.000 positief € 135.000 onder de begroting 2012. Dit verschil laat zich verklaren door twee elementen. Ten eerste was het negatieve resultaat à € 122.000 van stichting Wereld Natuurhuis niet in de begroting opgenomen.



Ten tweede is er de MT-beslissing in december al het vaste personeel in verband met het goede jaar en het goede werk een eindejaarsuitkering toe te kennen. De totale kosten hiervan bedroegen € 109.000. Het jaar 2012 is voor de operatie van Apenheul (dus zonder stichting WNH) daarmee afgesloten conform plan.

Het positieve resultaat over 2012 wordt bevorderd door het resultaat op het aandeel van Apenheul als aandeelhouder in GaiaPark BV. Het resultaat van GaiaPark BV voor Apenheul bedroeg over 2012 € 10.331 positief. De consolidatie met Stichting Wereldnatuurhuis had een negatief effect van € 122.391.

### **Stichting WereldNatuurhuis**

In 2009 is de Stichting WereldNatuurhuis opgericht. Deze stichting stelt zich ten doel duurzaamheid te bevorderen door het beheer en de exploitatie van een gebouw op de rand van Apenheul en Park Berg & Bos. Per eind 2009 is de algemeen directeur van Stichting Apenheul eveneens onbezoldigd directeur van Stichting WereldNatuurhuis.

In 2010 is het gebouw gereedgekomen, opgeleverd en in gebruik genomen door de huurders Apenheul (kantoorruimte en ontvangstruimtes) en het Natuurhuis (onderdeel van Accres bv, leslokalen en kantoren).

De St@art werd in 2012 verhuurd aan twee huurders: Apenheul (kantoorruimte en een auditorium en foyer voor groepsontvangsten) en Accres (leslokalen en kantoren t.b.v. het Natuurhuis).

Per 31 december 2012 is het huurcontract van Accres beëindigd, omdat de gemeentelijke subsidie voor het Natuurhuis is stopgezet. Accres betaalt Stichting WereldNatuurhuis een beëindigingsvergoeding. Inmiddels is een nieuwe huurder gevonden, Corporate Facility Partners (CFP). Deze huurt de ruimtes die Accres huurde op de begane grond van De St@art. De ruimtes in het souterrain worden door Apenheul gebruikt. Al met al is de huurvergoeding beduidend lager dan in het contract met Accres.

In het boekjaar was het negatieve resultaat van de stichting € 122.391.

### **Kasstromen en financieringsbehoeften**

De EBITDA van de exploitatie van stichting Apenheul bedroeg € 1.043.000. De investeringen voor het dierenpark en de aflossingen en leningen konden hieruit ruimschoots gefinancierd worden.

De totale netto kasstroom voor de beide stichtingen bedroeg € 890.000 positief.

Aan het eind van 2010 is met de Rabobank een nieuwe financiering overeengekomen. De basisvoorziening bedraagt € 1.250.000 (het gehele seizoen) en een maximaal additioneel seizoenskrediet van nog eens € 1.350.000. De basisvoorziening wordt in de komende jaren afgebouwd aan de hand van de gerealiseerde EBITDA.

### **Risicoanalyse**

Het risicobeheer is binnen Stichting Apenheul geïntegreerd in de operationele managementtaken. De risico's worden in voldoende mate beheerst. Voor onder andere brand- en bedrijfsschade zijn passende verzekeringen afgesloten. Er zijn geen risico's die van zodanige omvang zijn dat ze als bijzonder moeten worden gekwalificeerd.

Strategische risico's worden afgedekt door de continue aandacht die binnen het bestuur en haar adviseurs aan de strategie van de Stichting wordt besteed.

Renteschommelingen hebben een beperkte invloed op het resultaat van de stichting. Stichting Apenheul heeft zich garant gesteld voor exploitatieverliezen van Stichting WereldNatuurhuis.

Bij de totstandkoming van dit jaarverslag (april 2013) is er nog geen nieuwe cao afgesloten en is dus de exacte invloed hiervan op de personeelskosten nog niet bekend.



### 3 Aspecten van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

#### Algemeen

Het gespecialiseerde apenpark "Apenheul" biedt honderdduizenden bezoekers een aangename mogelijkheid tot vrijetijdsbesteding. Daarbij wordt tevens een belangrijke boodschap over de schoonheid van de natuur, het belang van natuurbehoud en de noodzaak van een duurzame omgang met natuur en milieu uitgedragen.

Apenheul heeft in 2012 de Goldstatus van het internationale duurzaamheidskeurmerk Greenkey verworven. Daartoe is onder andere een Greenteam ingesteld, dat bestaat uit medewerkers van diverse afdelingen en twee MT-leden. Dit team stippelt een duurzaamheidsagenda uit voor de komende jaren. De aanbevelingen worden regelmatig in MT+ vergaderingen geagendeerd en bekrachtigd. De ambitie op duurzaamheidsgebied is hiermee verder verhoogd. De plannen hebben betrekking op alle aspecten van de bedrijfsvoering, inclusief het assortiment dat in de horeca wordt gevoerd.

#### Milieu-aspecten

In Apenheul vindt geen productie plaats, en er is in dat opzicht dus geen sprake van enige belasting voor het milieu. Daarbij dient wel te worden aangegeven dat het overgrote deel van de bezoekers per auto naar Apenheul komt, hetgeen leidt tot naar schatting 10 miljoen gereden autokilometers. Daarnaast vergen verwarming en ventilatie ten behoeve van dierverblijven, kantoren en het bereiden van horecaproducten aanzienlijke hoeveelheden gas en elektriciteit. Met betrekking tot elektrische energie gebruikt Apenheul "groene stroom". In 2009 is Apenheul ook overgegaan op het gebruik van "groen" gas.

Apenheul compenseert overigens de gehele CO<sub>2</sub> uitstoot van bedrijfsvoering en bezoekerskilometers middels een suikerpalmproject in Indonesië (zie Verslag van de Directie 2007).

Afvalstromen m.b.t. dierlijke bijproducten (mest e.d.), horeca- en andere verpakkingen en overige bedrijfsactiviteiten worden tot een minimum beperkt en volgens de geldende normen afgevoerd.

Apenheul werkt met een extern bureau dat zich specialiseert in advisering met betrekking tot duurzame bedrijfsvoering. De aanbevelingen die zijn gedaan, zijn opgevolgd.

#### Sociale aspecten

Apenheul is aangesloten bij de CAO "Leisure". Binnen de onderneming wordt een uitgebreid systeem van overleg, verslaglegging en communicatie gehanteerd. EHBO, BHV, VWGM, RIEs, ARBO-beleid etc. zijn op orde. Het systeem van periodieke functioneringsgesprekken functioneert redelijk, maar verdient nog verbetering. De pensioenvoorzieningen werden in het boekjaar geïndexeerd.

#### Economische aspecten

In 2010 werden geen bijzondere bijdragen geleverd aan afnemers, toeleveranciers en overheid. Stichting Apenheul Primate Conservation Trust (APCT) heeft na een aantal jaren een stabiele financiële basis. Apenheul heeft in 2012 een bedrag van € 40.260 ingezameld ten bate van natuurbehoudprojecten en overgedragen aan APCT. Bovendien betaalde Apenheul € 9.775 aan rente aan APCT voor het vruchtgebruik van de door APCT opgebouwde financiële reserve. Ten slotte heeft Apenheul uit de winst een bedrag van € 62.000 bestemd voor APCT.

### 4 Toekomst

De strategie "Sprankelend van Karakter" met een looptijd van drie jaar (2010-2012) is succesvol uitgevoerd en heeft meer dan bevredigende resultaten opgeleverd. De strategie was erop gericht op meerdere fronten stabiliteit te creëren. Na jaren van tegenvallende resultaten was het zowel voor de medewerkers als voor de financiële huishouding van belang weer "tot rust" te komen. Het succes van de strategie heeft ons in een uitstekende uitgangspositie voor de toekomst gemanoeuvreed.



Apenheul gaat in de komende jaren de nieuwe strategie “Mijn eigen Apenheul” implementeren. Deze is erop gericht al onze gasten te helpen een unieke eigen ervaring te laten hebben. Hiertoe zal onder andere de layout van het park wezenlijk moeten worden aangepast om meer flexibiliteit mogelijk te maken. Verder zal op allerlei manieren de betrokkenheid van alle stakeholders (de parkgasten voorop) bij Apenheul vergroot worden. Er is een activiteiten-programma opgesteld voor de komende vijf jaar (2013-2017). De investeringen in deze periode zullen aanzienlijk groter zijn dan in de afgelopen drie jaar. Het zwaartepunt van deze investeringen valt in de periode 2015-2016. De zakelijke markt moet doorgroeien naar zo'n 15% van de totale omzet in 2017.

Apenheul bouwt met deze strategie verder op de positionering “Herken jezelf” die nog veel mogelijkheden biedt. Het intensiveren van de beleving voor gasten, het blijven van een toonaangevend en innovatief dierenpark én het vergroten van de inspanningen voor natuurbehoud via APCT (vanaf nu gecommuniceerd als Apenheul Natuurbehoud Fonds) zullen een bijdrage leveren aan liefde voor de natuur bij betrokkenen en een (financieel) gezonde organisatie.

Apeldoorn, 11 juni 2013.

C.E. de Ruiter, Algemeen directeur  
F.E. Rietkerk, Zoölogisch directeur



## Jaarrekening



## Geconsolideerde balans per 31 december 2012

(na voorgestelde resultaatbestemming)

	Ref.	31 december 2012		31 december 2011	
		€	€	€	€
<i>Vaste activa</i>					
<b>Materiële vaste activa</b>	4				
Bedrijfsgebouwen en -terreinen		9.656.700		10.244.902	
Verbouwingen, installaties en renovatie terreinen		1.480.700		1.352.502	
Overige bedrijfsmiddelen		792.698		635.759	
Activa in ontwikkeling		9.469		0	
			11.939.567		12.233.163
<b>Financiële vaste activa</b>					
Deelneming Gaiapark B.V.	5		1.950.814		1.940.483
<i>Vlottende activa</i>					
<b>Voorraden</b>			60.786		71.364
<b>Vorderingen</b>	6				
Debiteuren		125.962		161.063	
Belastingen en premies sociale Verzekeringen		72.256		0	
Diverse vorderingen en overlopende activa		27.942		60.011	
			226.160		221.074
<b>Liquide middelen</b>					
Rabobank		967.928		79.148	
Kas		7.934		6.923	
			975.862		86.071
			15.153.189		14.552.155



	Ref.	31 december 2012		31 december 2011	
		€	€	€	€
<b>Groepsvermogen</b>	7		6.593.635		5.941.732
<b>Voorzieningen</b>					
Voorziening groot onderhoud	8	61.117		164.033	
Voorziening latente belastingverplichting	9	7.996		10.376	
Voorziening jubilea personeel	10	22.250		17.116	
			91.363		191.525
<b>Langlopende schulden</b>	11		7.034.720		7.175.058
<b>Kortlopende schulden</b>	12				
Crediteuren		231.343		364.789	
Kortlopend deel langlopende schulden		217.141		221.456	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	13	102.052		102.743	
Rekening-courant APCT	14	308.071		252.452	
Diverse schulden en overlopende passiva		574.864		302.400	
			1.433.471		1.243.840
			<u>15.153.189</u>		<u>14.552.155</u>



## Geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2012

		2012		2011	
	Ref.	€	€	€	€
<b>Netto-omzet</b>	16		9.301.696		9.101.374
<b>Kosten</b>					
Kosten van grond- en hulpstoffen		1.239.260		1.126.180	
Lonen en salarissen	17	3.554.569		3.110.214	
Sociale lasten	17	666.053		542.875	
Afschrijvingen materiële vaste activa	18	1.148.434		1.135.793	
Bijzondere waardevermindering materiële vaste activa	19	0		81.571	
Overige bedrijfskosten		1.648.317		1.628.350	
			8.256.633		7.624.983
			1.045.063		1.476.391
<b>Financiële baten en lasten</b>	20				
Rentebaten		7.360		3.973	
Rentelasten		(372.195)		(410.555)	
			(364.835)		(406.582)
<b>Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening voor belasting</b>			680.228		1.069.809
Belastingen hierover	21		23.344		(30.536)
			703.572		1.039.273
Resultaat deelneming			10.331		(74.348)
<b>Nettoresultaat</b>			713.903		964.925





## Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2012

	Ref.	2012		2011	
		x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
<b>Kasstroom uit operationele activiteiten</b>					
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening voor belastingen			680		1.070
<i>Aanpassingen voor:</i>					
Afschrijvingen op materiële vaste activa	18	1.151		1.136	
Bijzondere waardevermindering materiële vaste activa	19	0		82	
Mutatie voorzieningen		(100)		(199)	
			1.051		1.019
<i>Verandering in werkkapitaal:</i>					
Voorraden		11		(26)	
Vorderingen		(5)		9	
Kortlopende schulden		190		(76)	
			196		(93)
Kasstroom uit bedrijfsoperaties			1.927		1.996
Winstbelasting	21		23		(31)
Kasstroom uit operationele activiteiten			1.950		1.965
<b>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</b>					
Investeringen in materiële vaste activa		(858)		(646)	
Mutaties in financiële vaste activa		(10)		75	
Resultaat deelneming		10		(75)	
			(858)		(646)
<b>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</b>					
Aangetrokken langlopende schulden		69		347	
Aflossing langlopende schulden		(209)		(260)	
Bijdrage APCT uit resultaat 2011		(62)		(48)	
			(202)		39
Nettokasstroom			890		1.358
<b>Mutatie geldmiddelen</b>					
Geldmiddelen per 1 januari			86		(1.272)
Toename/(afname) geldmiddelen			890		1.358
<b>Geldmiddelen per 31 december</b>			<b>976</b>		<b>86</b>



## **Toelichting op de geconsolideerde balans en winst-en-verliesrekening**

### **1 Algemene toelichting**

#### *1.1 Activiteiten*

De stichting is gevestigd aan de J.C. Wilsaan 21 te Apeldoorn en heeft ten doel natuur-beschermingseducatie en soortenbehoud door middel van het beheer en de exploitatie van een dierenpark met als specialiteit primaten en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, een en ander in de ruimste zin des woords.

#### *Stichting WereldNatuurhuis*

Deze stichting, eveneens gevestigd aan de J.C. Wilsaanlaan 21 te Apeldoorn, is opgericht op 3 februari 2009 en heeft een nieuw gebouw gerealiseerd. De gegevens van deze stichting zijn vanaf de oprichtingsdatum opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening.

#### *1.2 Verbonden partijen*

De Stichting Apenheul Primate Conservation Trust te Apeldoorn, alsmede de minderheidsdeelneming Gaiapark B.V. te Kerkrade worden aangemerkt als verbonden partijen.

#### *1.3 Toelichting op het kasstroomoverzicht*

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen en het bankkrediet opgenomen onder de kortlopende schulden. Kasstromen in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de gemiddelde koers. Koersverschillen inzake geldmiddelen worden afzonderlijk in het kasstroom overzicht getoond. Ontvangen en betaalde rente en winstbelastingen zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten.

#### *1.4 Schattingen*

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt de leiding van Stichting Apenheul zich verschillende oordelen en maakt schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

#### *1.5 Consolidatie*

In de geconsolideerde jaarrekening zijn de Stichting Apenheul en de Stichting WereldNatuurhuis geconsolideerd.



## **2 Grondslagen voor waardering van activa en passiva**

### *2.1 Algemeen*

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving. De jaarrekening is opgesteld in euro's.

Activa en passiva worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. Toelichtingen op posten in de balans, winst-en-verliesrekening en het kasstroomoverzicht in de jaarrekening zijn genummerd.

### *2.2 Vergelijking met voorgaand jaar*

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar.

### *2.3 Materiële vaste activa*

Bedrijfsgebouwen en –terreinen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten of vervaardigingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte economische levensduur. Met op balansdatum verwachte bijzondere waardeverminderingen wordt rekening gehouden. Voor de vaststelling of voor een materieel vast actief sprake is van een bijzondere waardevermindering wordt verwezen naar paragraaf 2.4.

Overige vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs inclusief direct toerekenbare kosten onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte economische levensduur, of lagere bedrijfswaarde. De vervaardigingsprijs bestaat uit de aanschaffingskosten van grond- en hulpstoffen en kosten die rechtstreeks toerekenbaar zijn aan de vervaardiging inclusief installatiekosten.

Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten of vervaardigingsprijs. Indien voor te vervaardigen materiële vaste activa noodzakelijkerwijs een aanmerkelijke hoeveelheid tijd nodig is om deze gebruiksklaar te maken worden rentekosten opgenomen in de vervaardigingsprijs.

Subsidies op investeringen worden in mindering gebracht op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs van de activa waarop de subsidies betrekking hebben.

De dierencollectie is op nihil gewaardeerd.

Kosten van groot onderhoud aan de bedrijfsgebouwen en –terreinen en installaties worden bij uitvoering in het resultaat verantwoord.

### *2.4 Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa*

Door de stichting wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde.



## 2.5 Financiële vast activa

### *Deelneming*

Deelnemingen in groepsmaatschappijen en overige deelnemingen waarin invloed van betekenis kan worden uitgeoefend worden gewaardeerd volgens de nettovermogenswaardemethode. Invloed van betekenis wordt in ieder geval verondersteld aanwezig te zijn bij het kunnen uitbrengen van 20% of meer van de stemrechten.

De nettovermogenswaarde wordt berekend volgens de grondslagen die gelden voor deze jaarrekening; voor deelnemingen waarvan onvoldoende gegevens beschikbaar zijn voor aanpassing aan deze grondslagen, wordt uitgegaan van de waarderingsgrondslagen van de desbetreffende deelneming.

Indien de waardering van een deelneming volgens de nettovermogenswaarde negatief is, wordt deze op nihil gewaardeerd. Indien en voor zover Stichting Apenheul in deze situatie geheel of gedeeltelijk instaat voor de schulden van de deelneming, dan wel het stellige voornemen heeft de deelneming tot betaling van haar schulden in staat te stellen, wordt een voorziening getroffen. De eerste waardering van gekochte deelnemingen is gebaseerd op de reële waarde van de identificeerbare activa en passiva op het moment van acquisitie. Voor de vervolgwaaarding worden, uitgaande van de waarden bij eerste waardering, de grondslagen toegepast die gelden voor deze jaarrekening.

Deelnemingen waarop geen invloed van betekenis kan worden uitgeoefend worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Indien sprake is van een duurzame waardevermindering vindt waardering plaats tegen deze lagere waarde: afwaardering vindt plaats ten laste van de winst-en-verliesrekening.

### *Latente belastingvorderingen en –verplichtingen*

Latente belastingvorderingen en –verplichtingen worden opgenomen voor tijdelijke verschillen tussen de waarde van de activa en passiva volgens fiscale voorschriften enerzijds en de in deze jaarrekening gevolgde waarderingsgrondslagen anderzijds. De berekening van de latente belastingvorderingen en –verplichtingen geschiedt tegen de op het einde van het verslagjaar geldende belastingtarieven of tegen de in komende jaren geldende tarieven, voor zover reeds bij wet vastgesteld.

Latente belastingvorderingen, met inbegrip van die voortvloeiend uit voorwaartse verliescompensatie, worden gewaardeerd indien het waarschijnlijk is dat er fiscale winst beschikbaar zal zijn waarmee verliezen kunnen worden gecompenseerd en verrekeningsmogelijkheden kunnen worden benut.

Latente belastingvorderingen worden verantwoord voor verschillen in de waardering van de voorziening jubilea personeel. Latente belastingverplichtingen worden verantwoord voor verschillen in de waardering van het onroerend goed als gevolg van het fiscaal toepassen van de herinvesteringsreserve.

Belastinglatenties worden gewaardeerd op nominale waarde.

Latente belastingvorderingen zijn opgenomen onder de financiële vaste activa, latente belastingverplichtingen zijn opgenomen onder de voorzieningen.

### *Vorderingen op deelnemingen*

De onder financiële vaste activa opgenomen vorderingen worden gewaardeerd tegen de reële waarde van het verstrekte bedrag, gewoonlijk de nominale waarde, onder aftrek van noodzakelijk geachte voorzieningen.



## 2.6 Voorraden

### *Voorraden voor gebruik en verkoop*

Voorraden voor gebruik en verkoop bestaan uit de per balansdatum aanwezige voorraad shop en voorraad horeca.

De voorraden worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijzen onder toepassing van de FIFO-methode ('first in, first out') of lagere opbrengstwaarde.

De opbrengstwaarde is de geschatte verkoopprijs onder aftrek van direct toerekenbare verkoopkosten. Bij de bepaling van de opbrengstwaarde wordt rekening gehouden met de incurantheid van de voorraden.

### *Vorraad diervoeder*

De voorraad diervoeder worden gewaardeerd op de laatstbetaalde inkoop prijs dan wel lagere marktwaarde.

## 2.7 Vorderingen

### *Handelsvorderingen*

Handelsvorderingen worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de nominale waarde. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid.

## 2.8 Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden, zijn vrij opneembaar en zijn opgenomen tegen de nominale waarde.

Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden.

## 2.9 Voorzieningen

### *Algemeen*

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten.

Wanneer verplichtingen naar verwachting door een derde zullen worden vergoed, wordt deze vergoeding als een actief in de balans opgenomen indien het waarschijnlijk is dat deze vergoeding zal worden ontvangen bij de afwikkeling van de verplichting.

### *Pensioenvoorziening*

Stichting Apenheul heeft een pensioenregeling waarop de bepalingen van de Nederlandse Pensioenwet van toepassing zijn en waarvoor op verplichte, contractuele en vrijwillige basis premies aan een verzekeringsmaatschappij worden betaald door Stichting Apenheul. De premies worden verantwoord als personeelskosten zodra deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terugstorting leidt of tot een vermindering van toekomstige betalingen. Nog niet betaalde premies worden als verplichting op de balans opgenomen.

## 2.10 Langlopende schulden

Langlopende schulden worden gewaardeerd tegen de kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag minus eventuele transactiekosten.



## 2.11 Leasing

### *Operationele leasing*

Leasecontracten waarbij een groot deel van de voor- en nadelen verbonden aan de eigendom niet bij de stichting ligt, worden verantwoord als operationele leasing. Verplichtingen uit hoofde van operationele leasing worden, rekening houdend met ontvangen vergoedingen van de lessor, op lineaire basis verwerkt in de winst-en-verliesrekening over de looptijd van het contract.

## 3 Grondslagen voor bepaling van het resultaat

### 3.1 Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengstwaarde van de geleverde prestaties en de kosten en andere lasten over het jaar. De resultaten op transacties worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd; verliezen reeds zodra zij voorzienbaar zijn.

### 3.2 Opbrengstverantwoording

Opbrengsten uit de levering van goederen worden verwerkt zodra alle belangrijke rechten en risico's met betrekking tot de eigendom van de goederen zijn overgedragen aan de koper. Opbrengsten uit de levering van diensten geschieden naar rato van de geleverde prestaties, gebaseerd op de verrichte diensten tot aan de balansdatum in verhouding tot de in totaal te verrichten diensten.

### 3.3 Netto omzet

Onder netto-omzet wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte bedragen voor de in het verslagjaar geleverde goederen en diensten onder aftrek van kortingen en exclusief omzetbelasting.

### 3.4 Kosten

Onder kosten van grond- en hulpstoffen wordt verstaan de direct aan de geleverde goederen en diensten toe te rekenen inkoopwaarden.

De overige kosten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

### 3.5 Personeelsbeloningen

#### *Periodiek betaalbare beloningen*

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de winst-en-verliesrekening voor zover ze verschuldigd zijn.

#### *Pensioenlasten*

De stichting heeft een toegezegd-pensioenregeling. Hierbij is een pensioen toegezegd aan personeel op de pensioengerechtigde leeftijd, afhankelijk van leeftijd, salaris en dienstjaren. De stichting heeft de toegezegd-pensioenregeling verwerkt als zou sprake zijn van een toegezegde-bijdrageregeling. De premies worden verantwoord als personeelskosten zodra deze verschuldigd zijn.



### 3.6 *Afschrijvingen materiële vaste activa*

Materiële vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikneming afgeschreven over de verwachte economische levensduur van het actief.

Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de economische levensduur worden de toekomstige afschrijvingen aangepast.

Boekwinsten en –verliezen bij verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

### 3.7 *Belastingen*

De exploitatie van de souvenirshop en het gebouw De St@art zijn belast met vennootschapsbelasting. De nettowinst uit het dierenpark en het restaurant zijn onbelast.

De vennootschapsbelasting over het resultaat uit de souvenirshop en De St@art wordt berekend op basis van het geldende tarief, rekening houdend met vrijgestelde winstbestanddelen en niet-aftrekbare kosten.

Tevens wordt rekening gehouden met wijzigingen die optreden in de latente belastingvorderingen en latente belastingschulden uit hoofde van wijzigingen in het te hanteren belastingtarief.



#### 4 Materiële vaste activa

De mutaties in de materiële vaste activa zijn in het hiernavolgende schema samengevat:

	<b>Bedrijfs- gebouwen en – terreinen</b>	<b>Verbou- wingen, installaties en renovatie terrein</b>	<b>Overige bedrijfs- middelen</b>	<b>Activa in ontwikkeling</b>	<b>Totaal</b>
	€	€	€	€	€
<b>1 januari 2012</b>					
Verkrijgingsprijs- of vervaardigings- prijzen	18.399.331	6.627.355	3.734.383	0	28.761.069
Ontvangen giften	(211.462)	(36.302)	(7.838)	0	(255.602)
	18.187.869	6.591.053	3.726.545	0	28.505.467
Cumulatieve afschrijvingen	(7.942.967)	(5.238.551)	(3.090.786)	0	(16.272.304)
Boekwaarde	10.244.902	1.352.502	635.759	0	12.233.163
<b>Mutaties</b>					
Investerings	14.098	399.929	434.342	9.469	857.838
Afschrijvingen	(602.300)	(271.731)	(277.403)	0	(1.151.434)
Saldo	(588.202)	128.198	156.939	9.469	(293.596)
<b>31 december 2012</b>					
Verkrijgingsprijs- of vervaardigings- prijzen	18.413.429	7.027.284	4.168.725	9.469	29.618.907
Ontvangen giften	(211.462)	(36.302)	(7.838)	0	(255.602)
	18.201.967	6.990.982	4.160.887	9.469	29.363.305
Cumulatieve afschrijvingen	(8.545.267)	(5.510.282)	(3.368.189)	0	(17.423.738)
Boekwaarde	9.656.700	1.480.700	792.698	9.469	11.939.567
Afschrijvingspercentages	3 1/3 – 5%	7,9 – 10%	10 – 33 1/3%	0%	

Onder de bedrijfsgebouwen is tevens het Natuurhuis opgenomen. Dit Natuurhuis is op 8 juni 2010 in gebruik genomen. Vanaf 1 juli 2010 vindt afschrijving plaats. Het pand is hypothecair bezwaard ten behoeve van de gemeente Apeldoorn. Met de huurders zijn meerjarige huurovereenkomsten afgesloten.

Mede naar aanleiding van het geprognostiseerde verlies voor de exploitatie van dit gebouw voor de komende jaren is in 2010 een taxatie uitgevoerd van het bedrijfsgebouw. Het gebouw is getaxeerd op een waarde in verhuurde staat van € 5.100.000. Het verschil tussen deze waarde en de boekwaarde van het pand is in 2010 als bijzondere waardevermindering ten laste van het resultaat gebracht.

De in 2011 nagekomen investeringen met betrekking tot het Natuurhuis zijn in 2011 als kosten verwerkt, aangezien deze investeringen geen waardeverhogend effect voor het object hebben gehad.





De specificatie van de overige vaste bedrijfsmiddelen is als volgt:

	<b>2012</b>	<b>2011</b>
	€	€
Inventaris Dierenpark	228.300	81.361
Inventaris De St@art	203.100	248.200
Kantoorinventaris	49.800	62.800
Hard- en software	106.500	119.500
Inventaris Horeca	142.500	100.800
Inventaris Souvenirshop	54.900	9.300
Transportmiddelen	7.598	13.798
	<hr/> 792.698	<hr/> 635.759

Ter zekerheid van het van de bankier ontvangen krediet werd een recht van eerste hypotheek gevestigd ad € 5.000.000, te vermeerderen met € 1.750.000 voor rente en kosten op de opstallen van de stichting en werd stil pandrecht verstrekt op de inventaris en transportmiddelen van de stichting en op het melioratierecht van de gemeente Apeldoorn.

#### *Financiële vaste activa*

### **5 Deelneming Gaiapark B.V.**

In 2009 is door de aandeelhouders van Gaiapark B.V. te Kerkrade gezamenlijk € 3.659.000 bijgestort op het aandelenkapitaal van de vennootschap. Het aandeel van Stichting Apenheul hierin bedroeg € 459.000. Per 31 december 2012 betreft het aandeel van Stichting Apenheul in de vennootschap 19,94%.

Over 2012 heeft de vennootschap een winst behaald van € 51.802. De nettovermogenswaarde bedroeg per 31 december 2012 €1.950.814, exclusief de herwaarderingsreserve van € 2.615.798, als gevolg van afwijkende waarderingsgrondslagen tussen Stichting Apenheul en haar deelneming.

Het verloop van de deelneming is als volgt:

	€
Stand per 1 januari 2012	1.940.483
Bij: aandeel in het resultaat (19,94% van € 51.802 winst)	10.331
Stand per 31 december 2012	<hr/> 1.950.814

### **6 Vorderingen**

De vorderingen hebben alle een looptijd korter dan één jaar.



## 7 Groepsvermogen

Het verloop van het groepsvermogen is als volgt:

	€
Stand per 1 januari 2012	5.941.732
Bij: verwerking resultaat lopend boekjaar	651.903
	<hr/>
Stand per 31 december 2012	6.593.635
	<hr/>

*Voorzieningen*

## 8 Voorziening groot onderhoud

Betreft een voorziening ter financiering van periodieke onderhoudskosten van gebouwen en terreinen. De voorziening is gebaseerd op een onderhoudsplan. De looptijd van de voorziening bedraagt enkele jaren. Het verloop van de voorziening is als volgt:

	<u>2012</u>	<u>2011</u>
	€	€
Stand per 1 januari	164.033	361.302
Af: uitgevoerd onderhoud	(102.916)	(197.269)
	<hr/>	<hr/>
Stand per 31 december	61.117	164.033
	<hr/>	<hr/>

Vanaf 2010 hebben geen dotaties meer aan de onderhoudsvoorziening plaatsgevonden. Met ingang van 2011 worden de onderhoudskosten in de resultatenrekening verwerkt op het moment van de uitvoering van het onderhoud. De bestaande voorziening zal worden aangewend voor noodzakelijk onderhoud in de komende jaren.

## 9 Voorziening latente belastingverplichting

De voorziening latente belastingverplichtingen is gevormd voor verschillen in de waardering van de souvenirshop als gevolg van het toepassen van de herinvesteringsreserve. De waardering is geschied tegen de voor 2012 geldende belastingtarieven.

Het verloop van de voorziening is als volgt:

	€
Stand per 1 januari 2012	10.376
Af: vrijval 2012	(2.380)
	<hr/>
Stand per 31 december 2012	7.996
	<hr/>

De vrijval ad € 2.380 is in de winst-en-verliesrekening opgenomen onder de post "vennootschapsbelasting".



## 10 Voorziening jubilea personeel

Deze voorziening, met een overwegend langlopend karakter, is opgenomen in het kader van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Bij de bepaling van de voorziening zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- verwachte gemiddelde salarisstijging 2,5% per jaar;
- in de berekening is rekening gehouden met een disconteringsvoet van 2,5%;
- de verwachte vertrekans is per individuele werknemer en functie beoordeeld en varieert van 0% tot 100%.

	€
Stand per 1 januari 2012	17.116
Bij: Dotaties	5.284
Af: Onttrekkingen	(150)
	<hr/>
Stand per 31 december 2012	22.250
	<hr/>

## 11 Langlopende schulden

	Stand per 31-12-2012	Aflossings- verplichting 2013	Resterende looptijd > 1 jaar	Resterende looptijd > 5 jaar	Stand per 31-12-2011
	€	€	€	€	€
Lening o/g Rabobank	171.445	121.007	50.438	0	292.452
Rabo Hypotheek	5.162.058	47.970	5.114.088	4.097.379	5.208.631
Rabo Groen	1.352.505	48.164	1.304.341	1.304.341	1.398.817
Gemeente Apeldoorn	565.853	0	565.853	339.512	496.614
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	7.251.861	217.141	7.034.720	5.741.232	7.396.514
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>

### *Lening o/g Rabobank Apeldoorn*

Betreft een in 1999 ontvangen lening o/g ad € 1.815.120. De jaarlijkse rente bedraagt 4,9%. De looptijd van de lening bedraagt 15 jaar. Aflossing geschiedt in maandelijkse termijnen ad € 10.084.

De aflossingsverplichting 2013 ad € 121.007 is onder kortlopende schulden opgenomen.

Als zekerheid voor de ontvangen lening is een recht van eerste hypotheek gevestigd ad € 5.000.000 op het onroerend goed van de stichting, te vermeerderen met een opslag van € 1.750.000 voor rente en kosten, en werd stil pandrecht verstrekt op de inventaris en transportmiddelen van de stichting, alsmede op het melioratierecht van de gemeente Apeldoorn. Voor het gebruik van het seizoenkrediet geldt een solvabiliteitseis van 40% en minimale cashflow van € 1.250.000.

### *Lening Rabo Hypotheek*

Betreft een in 2009 ontvangen hypotheek ad € 5.287.000. De jaarlijkse rente bedraagt 4,3%. De looptijd van de lening bedraagt 40 jaar. Aflossing geschiedt in jaarlijkse annuïteiten.

### *Lening Rabo Groen*

Betreft een in 2009 afgesloten lening van € 1.472.000. Het rentepercentage is 4,01% per jaar. De looptijd is 30 jaar. Aflossing geschiedt in maandelijkse annuïteiten. Er is een rentekorting van toepassing op deze lening van 0,8%.



Als zekerheid voor de ontvangen leningen is door de gemeente Apeldoorn een borgstelling verstrekt aan de Rabobank. Aan de gemeente Apeldoorn is hypothecaire zekerheid verschaft.

#### *Krediet gemeente Apeldoorn*

Betreft een in 2010 afgesloten krediet met een maximum van € 1.000.000. Opname is toegestaan tot 1 juni 2014. Het rentepercentage bedraagt 5,25% per jaar. Aflossing geschiedt in maximaal 10 jaar met een minimum aflossing van € 100.000.

#### *Bankier*

Door de Rabobank Apeldoorn U.A. is een krediet in rekening-courant ter beschikking gesteld van € 1.250.000 en een seizoenskrediet (tot en met 31 augustus) van € 1.350.000. Voor de verstrekte zekerheden wordt verwezen naar hetgeen hiervoor is vermeld.

## **12 Kortlopende schulden**

De kortlopende schulden hebben alle een looptijd korter dan één jaar.

## **13 Belastingen en premies sociale verzekeringen**

	<u>31-12-2012</u>	<u>31-12-2011</u>
	€	€
Loonbelasting en premies sociale verzekeringen	121.771	108.013
Pensioenpremies	37.683	0
Vennootschapsbelasting	0	(20.905)
Omzetbelasting	(57.402)	21.890
	<u>102.052</u>	<u>108.998</u>

## **14 Rekening-courant APCT**

De jaarlijkse rente bedraagt 4%. Er zijn geen zekerheden verstrekt en er is geen aflossings-schema overeengekomen.

## **15 Niet uit de balans blijvende financiële verplichtingen**

#### *Cofinanciering gemeente Apeldoorn*

In 2008 heeft Apenheul een toezegging gedaan aan de gemeente Apeldoorn terzake van een bijdrage van € 309.718 in de verbeteringen aan het toegangspad en –plein van Apenheul. Deze werkzaamheden zijn in 2013 afgerond en zal betaling aan de gemeente Apeldoorn plaatsvinden.

#### *Huurverplichtingen*

Het jaarlijks bedrag van met derden aangegane huurverplichtingen van onroerende zaken bedraagt € 0,45. De huurovereenkomst is aangegaan voor onbepaalde tijd.

De stichting leest een tweetal personenauto's. De maandelijkse verplichting bedraagt € 1.950. De maximale looptijd van het leasecontract bedraagt 5 jaar.

#### *Recht van opstal*

Het jaarlijkse bedrag van met derden aangegane verplichtingen inzake recht van opstal van onroerende zaken bedraagt € 53.508. De overeenkomst is aangegaan voor onbepaalde tijd, met dien verstande dat bij beëindiging van de huurovereenkomst eveneens het recht van opstal eindigt.



#### *Overeenkomst exploitatie park Berg en Bos*

Stichting Apenheul en Accres Apeldoorn B.V. zijn met betrekking tot het beheer van het park Berg en Bos te Apeldoorn de levering van een aantal diensten over en weer overeengekomen. Stichting Apenheul draagt zorg voor de inning van de parkeergelden door middel van validatie van parkeerkaarten aan de kassa van door Accres Apeldoorn B.V. Partijen kwamen de volgende onderlinge jaarlijkse vergoedingen overeen, welke jaarlijks worden geïndexeerd:

Door Stichting Apenheul te voldoen aan Accres Apeldoorn B.V. € 134.000 inzake:

- bijdrage in onderhoudskosten van het voorplein, binnenplein en aanlooproute naar Apenheul;
- bijdrage in verband met het ter beschikking stellen aan Apenheul van kassa- en kantoorruimte;
- bijdrage in jaarlijks onderhoud en groot onderhoud.

Dit laatstgenoemde bedrag wordt vermeerderd met € 0,45 per betalende bezoeker boven het aantal van 450.000 bezoekers per jaar.

Door Accres Apeldoorn B.V. te voldoen aan Stichting Apenheul € 32.000 inzake:

- bijdrage in kosten van inning van parkeergelden en parkeerbegeleiding;
- vergoeding voor de inning van entreegelden park Berg en Bos;
- vergoeding voor begeleiding, EHBO, etc. voor bezoekers van Berg en Bos.

De bovengenoemde vergoedingen worden jaarlijks geïndexeerd.

#### *Huurovereenkomst Stichting Wereldnatuurhuis (WNH).*

De stichting heeft zich gecommiteerd een jaarlijkse huurprijs ad € 312.500 aan de stichting WNH te betalen.

## **16 Netto-omzet**

De netto-omzet is in 2012 ten opzichte van 2011 met 2,2% toegenomen.

## **17 Personeelskosten**

	<b>Uitkomst</b>	
	<b>2012</b>	<b>2011</b>
	€	€
Brutolonen en -salarissen	2.402.149	2.184.760
Kosten uitzendkrachten	1.034.572	860.907
	<hr/>	<hr/>
	3.436.721	3.045.667
Ontvangen ziekengeld	(22.714)	(15.813)
Doorbelaste kosten Accres Apeldoorn B.V.	(36.875)	(32.300)
	<hr/>	<hr/>
	3.377.132	2.997.554
Sociale lasten	404.144	320.901
Pensioenlasten	261.939	221.974
Diverse personeelskosten	177.407	112.660
	<hr/>	<hr/>
	4.220.622	3.653.089
	<hr/>	<hr/>



## 18 Afschrijvingen materiële vaste activa

	Uitkomst	
	2012	2011
	€	€
Bedrijfsgebouwen en –terreinen	601.800	605.898
Verbouwingen, installaties en renovatie terrein	271.731	260.440
Overige bedrijfsmiddelen	277.903	269.454
	1.151.434	1.135.792
Boekresultaat bij desinvestering	(3.000)	1
	1.148.434	1.135.793

## 19 Bijzondere waardevermindering

Mede naar aanleiding van de geprognoseerde verliezen van het Natuurhuis voor de komende jaren is in 2010 een taxatie uitgevoerd van het bedrijfsgebouw. Het gebouw is in 2010 getaxeerd op een waarde in verhuurde staat van € 5.100.000. Het verschil tussen deze waarde en de boekwaarde van het pand is in 2010 als bijzondere waardevermindering ten laste van het resultaat gebracht.

De in 2011 nagekomen investeringen met betrekking tot het Natuurhuis zijn in 2011 als kosten verwerkt, aangezien deze investeringen geen waardeverhogend effect voor het object hebben gehad. In 2012 waren er geen nagekomen investeringen.

## 20 Financiële baten en lasten

	Uitkomst	
	2012	2011
	€	€
<i>Rentebaten</i>		
Rente lening u/g Gaiapark B.V.	0	0
Rente activering bedrijfsgebouw	0	0
Diversen	7.360	3.973
	7.360	3.973
<i>Rentelasten</i>		
Bankkosten	17.587	17.478
Bankrente	24.381	57.451
Rente lening o/g Rabobank	11.558	17.410
Rente financiering rabobank	282.012	285.195
Rente Stichting Apenheul Primate Conservation Trust	9.775	10.086
Rente leaseverplichtingen	0	0
Rente financiering gemeente Apeldoorn	26.882	22.935
	372.195	410.555
Per saldo rentelast	(364.835)	(406.582)



De betaalde rente over de leningen van de Rabobank gedurende de bouw van het Natuurhuis met daartegenover de ontvangen rente over het bouwdepot, is geactiveerd onder de materiële vaste activa.

## 21 Vennootschapsbelasting

	Uitkomst	
	2012	2011
	€	€
Vennootschapsbelasting boekjaar	(2.422)	(30.250)
Vennootschapsbelasting voorgaande jaren	23.386	(1.598)
Mutatie voorziening latente belastingverplichting	2.380	1.312
	23.344	(30.536)

## 22 Werknemers

Gedurende het jaar 2012 waren gemiddeld 99,4 fte's (2011: 97,6) werkzaam in de stichting, onderverdeeld naar de volgende exploitaties:

	2012	2011
In dienst:		
- dierenpark	62,5	59,4
- horeca	2,9	3,3
- souvenirshop	1,0	0,9
- st@art	1,8	1,4
	68,2	65,0
Uitzendkrachten:		
- dierenpark	8,8	11,4
- horeca	17,6	17,0
- souvenirshop	1,8	1,8
- st@art	2,9	2,4
	31,1	32,6
	99,3	97,6



### **23 Beloning bestuurders**

Vermelding van de beloning van bestuurders is achterwege gebleven daar er statutair één bestuurder functioneert.

Apeldoorn, 11 juni 2013

De bestuurder,

C.E. de Ruiter

De Raad van Toezicht,

C.D. Hage

Th.A. Ritsema

P. van der Net

A.H.J. Willemsen

R.R.H.M. van der Zijl





## Balans per 31 december 2012

(na voorgestelde resultaatbestemming)

	Ref.	31 december 2012		31 december 2011	
		€	€	€	€
<i>Vaste activa</i>					
<b>Materiële vaste activa</b>					
Bedrijfsgebouwen en –terreinen		4.801.100		5.273.902	
Verbouwingen, installaties en renovatie terreinen		1.480.700		1.352.502	
Overige bedrijfsmiddelen		792.698		635.759	
Activa in ontwikkeling		9.469		0	
			7.083.967		7.262.163
<b>Financiële vaste activa</b>					
Deelneming Gaiapark B.V.			1.950.814		1.940.483
<i>Vlottende activa</i>					
<b>Voorraden</b>					
			60.786		71.364
<b>Vorderingen</b>					
Debiteuren		125.962		161.063	
Belastingen en premies sociale verzekeringen		72.256		0	
Lening Stichting Wereld-Natuurhuis		110.000		110.000	
Rekening-courant Stichting WereldNatuurhuis		96.206		72.118	
Diverse vorderingen en overlopende activa		55.875		60.011	
			460.299		403.192
<b>Liquide middelen</b>					
Postbank		962.156		78.822	
Kas		7.934		6.923	
			970.090		85.745
			10.525.956		9.762.947



	Ref.	31 december 2012		31 december 2011	
		€	€	€	€
<b>Eigen vermogen</b>	26		9.069.814		8.295.520
<b>Voorzieningen</b>					
Voorziening groot onderhoud		61.117		164.033	
Latente belastingverplichting		7.996		10.376	
Voorziening jubilea personeel		22.250		17.116	
			91.363		191.525
<b>Langlopende schulden</b>					
Lening o/g Rabobank			50.438		171.445
<b>Kortlopende schulden</b>					
Bankier					
Crediteuren		227.102		341.577	
Kortlopend deel langlopende schulden		121.007		121.007	
Belastingen en premies sociale verzekeringen		95.510		102.021	
Rekening-courant APCT		308.071		252.452	
Diverse schulden en overlopende passiva		562.651		287.400	
			1.314.341		1.104.457
			10.525.956		9.762.947



## Winst-en-verliesrekening over 2012

		2012		2011	
Ref.	€	€	€	€	€
<b>Netto-omzet</b>			9.142.713		8.945.283
<b>Kosten</b>					
Kosten van grond- en hulpstoffen		1.239.260		1.126.180	
Lonen en salarissen		3.554.539		3.110.214	
Sociale lasten		666.083		542.875	
Afschrijvingen materiële vaste activa		1.018.934		1.006.793	
Overige bedrijfskosten		1.811.076		1.750.526	
			<u>8.289.892</u>		<u>7.536.588</u>
			852.821		1.408.695
<b>Financiële baten en lasten</b>					
Rentebaten		12.859		8.391	
Rentelasten		(63.061)		(102.326)	
			<u>(50.202)</u>		<u>(93.935)</u>
<b>Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening voor belasting</b>			802.619		1.314.760
Belastingen hierover			23.344		(30.536)
			<u>825.963</u>		<u>1.284.224</u>
Resultaat deelneming			10.331		(74.348)
<b>Nettoresultaat</b>			<u>836.294</u>		<u>1.209.876</u>



## Toelichting op de balans en winst-en-verliesrekening

### 24 Algemeen

De enkelvoudige jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving, uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving.

De grondslagen van waardering en van resultaatbepaling voor de enkelvoudige jaarrekening en de geconsolideerde jaarrekening zijn gelijk. Deelnemingen in groepsmaatschappijen worden gewaardeerd volgens de nettovermogenswaarde in overeenstemming met paragraaf 2.7 van de geconsolideerde jaarrekening.

Voor de grondslagen van de waardering van activa en passiva en voor de bepaling van het resultaat wordt verwezen naar de opgenomen toelichting op de geconsolideerde balans en winst-en-verliesrekening.

Vanaf 2010 hebben geen dotaties meer aan de onderhoudsvoorziening plaatsgevonden. Met ingang van 2011 worden de onderhoudskosten in de resultatenrekening verwerkt op het moment van de uitvoering van het onderhoud. De bestaande voorziening zal worden aangewend voor noodzakelijk onderhoud in de komende jaren.

### 25 Eigen vermogen

Het verloop van het eigen vermogen is als volgt:

	€
Stand per 1 januari 2012	8.295.520
Bij: resultaatverwerking 2012	774.294
Stand per 31 december 2012	<u>9.069.814</u>

Het eigen vermogen in de enkelvoudige balans wijkt af van het eigen vermogen in de geconsolideerde balans. Dit verschil wordt veroorzaakt doordat in het geconsolideerd eigen vermogen tevens het eigen vermogen van de Stichting WereldNatuurhuis is opgenomen. De afwijking in het resultaat volgens de geconsolideerde en de enkelvoudige winst-en-verliesrekening houdt eveneens verband met het resultaat van de Stichting WereldNatuurhuis.

Apeldoorn, 11 juni 2013

De bestuurder,

C.E. de Ruiter

De Raad van Toezicht,

C.D. Hage

Th.A. Ritsema

P. van der Net

A.H.J. Willemsen

R.R.H.M. van der Zijl



## Overige gegevens



## Voorstel winstbestemming

Over 2012 werd een nettowinst behaald van € 836.294.  
Aan het bestuur wordt voorgesteld de nettowinst als volgt te bestemmen:

	€
Bijdrage APCT	62.000
Ten gunste van het eigen vermogen van de beide stichtingen	774.294
	<hr/>
	836.294
	<hr/>

Dit voorstel is reeds in de jaarrekening verwerkt.



## ***Controleverklaring van de onafhankelijke accountant***

Aan: het bestuur van Stichting Apenheul

### ***Verklaring betreffende de jaarrekening***

Wij hebben de in dit rapport opgenomen jaarrekening 2012 van Stichting Apenheul te Apeldoorn gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2012 en de geconsolideerde en enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2012 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

### ***Verantwoordelijkheid van de directie***

De directie van de stichting is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). De directie is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

### ***Verantwoordelijkheid van de accountant***

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door de directie van de stichting gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

---

*PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Het Eeftink 28, 7541 WH Enschede, Postbus 44,  
7500 AA Enschede  
T: 088 792 00 53, F: 088 792 94 33, [www.pwc.nl](http://www.pwc.nl)*

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op [www.pwc.nl](http://www.pwc.nl) treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

### *Oordeel*

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Apenheul per 31 december 2012 en van het resultaat over 2012 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

### ***Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen***

Ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e en f BW vermelden wij dat ons geen tekortkomingen zijn gebleken naar aanleiding van het onderzoek of het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de in artikel 2:392 lid 1 onder b tot en met h BW vereiste gegevens zijn toegevoegd. Tevens vermelden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Enschede, 11 juni 2013  
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.



J.S. Boom RA





## Bijlagen



## Winst-en-verliesrekening over 2012 en 2011

	Uitkomst 2012	Uitkomst 2011
	€	€
<b>Netto-omzet</b>		
Entreegelden	5.883.098	5.976.501
Horeca	2.321.600	2.078.041
De St@art	300.070	277.508
Souvenirshop	637.945	608.794
WereldNatuurhuis	158.983	156.091
	<hr/>	<hr/>
	9.301.696	9.046.935
Diverse opbrengsten	0	54.439
	<hr/>	<hr/>
	9.301.696	9.101.374
	<hr/>	<hr/>
<b>Kosten</b>		
Kosten dierverzorging	174.208	189.062
Inkoopwaarde van de horeca en De St@art	810.736	699.138
Inkoopwaarde van de souvenirshop	254.316	237.980
Lonen en salarissen	3.380.132	2.997.554
Sociale lasten	401.144	320.901
Pensioenlasten	261.939	221.974
Diverse personeelskosten	177.407	112.660
Afschrijvingen materiële vaste activa	1.148.434	1.135.793
Bijzondere waardevermindering materiële vaste activa	0	81.571
Huisvestingskosten	769.478	796.827
Algemene kosten en beheerskosten	934.075	831.523
Overige baten en lasten	(55.236)	0
	<hr/>	<hr/>
	8.256.633	7.624.983
	<hr/>	<hr/>
<b>Bedrijfsresultaat</b>	1.045.063	1.476.391
	<hr/>	<hr/>
<b>Financiële baten en lasten</b>		
Rentebaten	7.360	3.973
Rentelasten	(372.195)	(410.555)
Resultaat deelneming	10.331	(74.348)
	<hr/>	<hr/>
	(354.504)	(480.930)
	<hr/>	<hr/>
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening voor belasting	690.559	995.461
Vennootschapsbelasting	23.344	(30.536)
	<hr/>	<hr/>
<b>Resultaat na vennootschapsbelasting</b>	713.903	964.925
	<hr/>	<hr/>



## Winst-en-verliesrekening per afdeling

						2012
	Dierenpark	Horeca	Souvenir-shop	De St@art	Stichting Wereld-Natuurhuis	Totaal
	€	€	€	€	€	€
<b>Netto-omzet</b>						
Diverse opbrengsten	5.883.098	2.321.600	637.945	300.070	471.493	9.614.206
Interne eliminatie	0	0	0	0	(312.510)	(312.510)
	<u>5.883.098</u>	<u>2.321.600</u>	<u>637.945</u>	<u>300.070</u>	<u>158.983</u>	<u>9.301.696</u>
Kosten dierverzorging	(174.208)	0	0	0	0	(174.208)
Inkoopwaarde van de omzet	0	(695.989)	(254.316)	(114.747)	0	(1.065.052)
	<u>5.708.890</u>	<u>1.625.611</u>	<u>383.629</u>	<u>185.323</u>	<u>158.983</u>	<u>8.062.436</u>
<b>Kosten</b>						
Personeelskosten	3.346.450	618.877	96.012	159.283	0	4.220.622
Afschrijvingen materiële vaste activa	788.775	126.270	30.271	73.618	129.500	1.148.434
Huisvestingskosten	522.259	240.033	15.516	154.429	149.051	1.081.988
Interne eliminatie	(175.181)	0	0	(137.329)	0	(312.510)
Algemene kosten en beheerskosten	639.209	256.753	14.413	23.700	0	934.075
	<u>5.121.512</u>	<u>1.241.933</u>	<u>156.212</u>	<u>273.701</u>	<u>279.251</u>	<u>7.072.609</u>
<b>Bedrijfsresultaat</b>	<u>587.378</u>	<u>383.678</u>	<u>227.417</u>	<u>(88.378)</u>	<u>(120.268)</u>	<u>989.827</u>
Rentebaten en -lasten	(45.702)	(3.000)	(500)	(1.000)	(314.633)	(364.835)
Overige baten en lasten	55.236	0	0	0	0	55.236
Resultaat deelneming	10.331	0	0	0	0	10.331
	<u>607.243</u>	<u>380.678</u>	<u>226.917</u>	<u>(89.378)</u>	<u>(434.901)</u>	<u>690.559</u>
Resultaat voor gewone bedrijfsuitoefening voor belasting	607.243	380.678	226.917	(89.378)	(434.901)	690.559
Vennootschapsbelasting	0	0	(45.383)	68.727	0	23.344
	<u>607.243</u>	<u>380.678</u>	<u>181.534</u>	<u>(20.651)</u>	<u>(434.901)</u>	<u>713.903</u>
<b>Nettoresultaat</b>	<u>607.243</u>	<u>380.678</u>	<u>181.534</u>	<u>(20.651)</u>	<u>(434.901)</u>	<u>713.903</u>